

Карпов Віктор,
доктор історичних наук,
завідувач кафедри мистецтвознавчої експертизи
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-3446-9187
vvkarpoff@ukr.net

ПРИВАТНА КОЛЕКЦІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРІ: НОВАЦІЇ ПРАВОВОЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

Атрибуція, експертиза та оцінка творів мистецтва та предметів, що мають історичну, художню або культурну цінність є етапами процесу реєстрації їх у Музейному фонді України, який складається з державної та недержавної частин. Для предметів державної частини цього фонду, що зберігаються у музеях державної або комунальної форми власності, передбачений порядок організації обліку музейних предметів, викладений в Інструкції з організації обліку музейних предметів [1]. У цьому документі викладено «порядок та основні вимоги до організації обліку музейних предметів державної частини Музейного фонду України, предметів музейного значення, предметів і матеріалів науково-допоміжного фонду» і дія цього документу виключно «поширюється на музеї державної і комунальної форми власності всіх видів та організаційно-правових форм», а також і заповідники. З урахуванням того, що і Положення про Музейний фонд України [2] містить таку норму, то маємо засвідчити відсутність правової регуляції діяльності приватних музеїв та приватних колекцій. Тобто, центральний орган виконавчої влади у сфері культури обійшов увагою правовий стан недержавної частини музейного фонду, який уже на теперішній час не набагато відстає від державної його частини як за чисельністю, так і за культурною вагою приватних колекцій.

Проте у наказі міністра культури [3] все ж рекомендовано «музеям приватної форми власності, музеям підприємств, установ, організацій приватної форми власності застосовувати Інструкцію для організації обліку музейних предметів недержавної частини Музейного фонду України, предметів музейного значення, предметів і матеріалів науково-допоміжного фонду». Однак така рекомендація не призвела до фактичних дій з реєстрації приватних колекцій –

відомостей про склад та кількість таких колекцій у Міністерстві культури України немає – там збирають звітність із музеїв державної та комунальної форми власності, де, як зрозуміло, зберігаються предмети саме державної частини Музейного фонду України. Принагідно коротко можна підкреслити, що Музейний фонд України не містить інформації про недержавну його частину і, очевидно, є неповним. Тут також важливим є питання розв'язання дихотомії «приватний музей (музеї, в яких зберігається недержавна частина Музейного фонду України [2])» – «приватна колекція», адже законодавчі та нормативні документи не носять вимог до приватних колекцій і таке словосполучення навіть не згадується в цих текстах.

У зв'язку з цим виникає питання не чому центральний орган виконавчої влади у сфері культури так встановив, а як увести до культурного простору та наукового обігу приватні колекції, які де-факто уже існують, і через які регламенти здійснювати рух культурних цінностей приватної частини Музейного фонду України.

Такі новації для власників приватних колекцій запропоновані Асоціацією мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів, яка об'єднує фахівців у галузях безпосередньо пов'язаних із процесом формування історико-культурних колекцій як у державному, так і приватному значенні цього. Асоціація запропонувала правовий механізм реєстрації культурних цінностей недержавної частини Музейного фонду України та веде Реєстр приватних колекцій. Важливо підкреслити, що таку роботу повинні виконувати фахівці із відповідною освітою та набутими компетенціями. Вимоги до експертів були прописані у одному із законопроектів, спрямованому на таку сферу діяльності як переміщення культурних цінностей через державний кордон. Однак, важливо аби центральний орган виконавчої влади у сфері культури змінив свої підходи до експертизи культурних цінностей, адже наділення музейних та інших державних установ правом проведення експертизи культурних цінностей з метою їх вивезення за кордон суперечить їх функціональному призначенню та є причиною виникнення корупційних ризиків і сприяє розвитку тіньового сектору державної експертизи та не відповідає реаліям ринку. Цю проблему знімає ліцензування або сертифікація експертів на підставі проходження відповідного навчання [4, 5].

З огляду на те, що Міністерством культури України робота з приватною частиною Музейного фонду України не ведеться, такий досвід Асоціації відкриває шлях до встановлення права приватної власності на предмети

колекціонування, легального обігу предметів з приватних колекцій, документальної фіксації їх провенансу, що важливо при операціях купівлі та продажу культурних цінностей та унеможлиблює продаж підробок під виглядом оригіналів.

Варто звернути увагу на те, що теорія і історія мистецтва, як науковий напрям, отримали новий поштовх і вченими запроваджено новий термін – прикладне мистецтвознавство. До дослідницького поля прикладного мистецтвознавства відносяться усі види діяльності, які на практиці застосовують знання історії мистецтва, теорії мистецтва та художньої критики, одночасно є джерелом поповнення цих знань й забезпечують функціонування ринку предметів мистецтва. Це – мистецтвознавча експертиза; оцінка предметів мистецтва та культурних цінностей; реставрація предметів мистецтва та культурних цінностей; кураторство; арт-дилерство; галерейна справа; аукціонна діяльність; правовий супровід руху й обігу предметів мистецтва та культурних цінностей; охорона та страхування предметів мистецтва та культурних цінностей; технічна організація художніх виставок та логістика; промоція та реклама, а також будь-яке поєднання цих напрямків [5]. Це важливе зауваження свідчить про новації у сфері експертизи культурних цінностей та формуванні колекцій.

Наукові новації, інновації приватної ініціативи фахівців складають основу прикладного мистецтвознавства та прикладної культурології. Питання налагодження співпраці професійної громадськості із центральним органом виконавчої влади у сфері культури на часі, є актуальним і потребує формування спільної позиції фахової спільноти, власників приватних колекцій та регулятора у сфері культури.

Список використаної літератури

1. Інструкція з організації обліку музейних предметів. [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-16>
2. Положення про Музейний фонд України. [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-п>
3. Наказ Міністерства культури України «Про затвердження Інструкції з організації обліку музейних предметів» від 21.07.2016 № 580. [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-16>
4. Карпов В. Державна політика у сфері надання послуг з експертизи культурних цінностей // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва : наук. журнал. К.: Міленіум, 2017. № 2. С.19 – 26.

5. Іванов С., Циганок О. Прикладне мистецтвознавство як результат диференціації сучасної науки про мистецтво // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва : наук. журнал. К.: НАКККІМ, 2019. № 1. С.220 – 226.